

Klompenschaarste in Kockengen, 1942 - 1945

Arie A. Manten
Oud Aa 37, 3621 LA Breukelen

De Nederlanders begonnen in 1940 nog maar net een beetje te wennen aan het leven onder oorlogsomstandigheden of de schoenen gingen al op de bon: 22 mei. Binnen anderhalve maand volgden petroleum, brood en meel, koffie en thee. Elk huishouden voelde de oorlogssituatie.

Voor de kinderen en volwassenen die gewend waren op klompen te lopen, kwam de schoenendistributie het minst hard aan. De bezettingsautoriteiten begonnen echter ook steeds meer te beknibbelen op de hoeveelheid hout die de klompenmakers ter beschikking kregen.

Op 10 november 1942 stuurde de directeur van het Rijksbureau voor Huiden en Leder van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart een brief aan alle burgemeesters in Nederland. Daarin deelde hij mee, dat de klompenfabrikanten en klompenmakers de verplichting was opgelegd om "aan de afnemers, aan wie zij in de jaren 1938, 1939 en 1940 klompen hebben geleverd, thans eveneens klompen te leveren, met dien verstande, dat zij gemiddeld per maand aan deze afnemers minstens 80% moeten leveren van de hoeveelheid, welke zij gemiddeld per maand in de genoemde jaren hebben geleverd." "Het is hun niet mogelijk buiten de verplichte leveringen aan bovengenoemde afnemers nog andere orders uit te voeren. Extra-toewijzingen klompen kunnen derhalve ook niet worden verleend." "Ook de grossiers zijn verplicht 80% aan hun afnemers te leveren, met dien verstande echter, dat grossiers die voorheen klompen importeerden, thans slechts 80% behoeven te leveren van het aantal, dat zij vroeger in Nederland kochten." "Vanzelfsprekend dienen de klompen, welke thans nog gemaakt kunnen worden, te worden gereserveerd voor die personen, die altijd klompen hebben gedragen. Het gaat niet aan, dat thans zou worden overgegaan tot de aanschaffing van klompen omdat ten gevolge van den oorlogstoestand geen of weinig ander schoeisel kan worden gekocht." Ook de burgemeester van de toenmalige Gemeente Kockengen kreeg een dergelijke brief.

Oude klompen werden verzoold

Om de toenemende klompenschaarste een beetje te ondervangen, werd overgegaan tot het inzamelen en verzolen van gebruikte klompen. Het Bureau van de Gemachtigde van de Prijzen, gevestigd te Deventer, stelde daarvoor vaste prijzen vast. Maar Meubelfabriek Swart te Vinkeveen liet op 23 december 1943 aan de burgemeester van Kockengen weten "dat deze prijzen ver beneden de *kostprijs* liggen. De 60 fabrieken, die klompen verzolen in ons land wordt het verzolen in de *waterdichte* uitvoering als tot heden onmogelijk gemaakt. Het is ons dan ook niet langer mogelijk om afdoende te zorgen voor het klompdragende deel van Uw bevolking, hoezeer wij ook inzien dat schoolgaande jeugd en zij die klompen dragen om hun werkzaamheden te verrichten hiermede gedupeerd zijn." Bovendien is er een groot gebrek aan ingezamelde oude klompen: ". . . al zouden we met verlies werken kunnen, dan nog is het voor de inzamelaars onmogelijk hun werk te doen voor de provisie van $\pm f$ 0,15 per paar." Gevraagd wordt om bij het Departement van Sociale Zaken "met klemmende redenen (waarbij we denken aan schoolverzuim, ziekte, de onmogelijkheid van het sneeuwruimen zonder klompen, de ontwrichting van het economisch verkeer en de voedselvoorziening) te protesteren" tegen de prijsmaatregelen.

Burgemeester B. Calissendorff van Kockengen toonde zich ontvankelijk voor dat verzoek. Op 28 december 1943 schreef hij aan de waarnemend Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken te Amsterdam.

Enkele citaten: "Hierbij heb ik de eer U beleefd te verzoeken te willen bevorderen dat de maatregel tot verlaging van de prijzen voor het verzolen van klompen ongedaan wordt gemaakt, daar deze prijzen thans ver beneden de kostprijs liggen." "Het verzolen van klom-

pen is vooral voor de schooljeugd van deze uitgestrekte plattelandsgemeente een groot belang daar er gezinnen zijn waar de kinderen niet naar school kunnen gaan wegens gebrek aan klompen. Ook voor de veehouders en arbeiders zijn klompen onmisbaar." Hij wees ook op de te lage inzamelprovisie: "De persoon die het alhier tot heden tot groote tevredenheid deed heeft bezwaar het langer te doen als de vergoeding niet hooger wordt, terwijl er wel niemand anders te vinden zal zijn die het voor een zoo lage vergoeding wil overnemen."

Honderdvijftig paar kinderklompen

Intussen had de Kockengense burgemeester op 29 oktober 1943 ook al aan het Departement van Sociale Zaken geschreven over de grote klompen-schaarste, waardoor te voorzien was "dat deze winter verschillende schoolkinderen niet in staat zullen zijn de scholen alhier te bezoeken. Ongeveer een honderdtal kinderen (6 - 10 jaar) uit de buiten wijken moeten drie kwartier à een uur lopen om de scholen te Kockengen te bereiken. Hiervan zijn verschillende kinderen uit groote gezinnen, die toch al met tal van moeilijkheden zitten." "Beleefd verzoek ik U alzo wel te willen bevorderen dat een 100-tal klompen voor deze gemeente beschikbaar wordt gesteld, welke zouden zijn te verzenden aan het gemeentehuis te Kockengen."

Pas op 3 maart 1944 liet het Rijksbureau voor Huiden en Leder weten dat de firma H. ter Hofstee te Enter de opdracht had gekregen om aan Kockengen 100 paar kinderklompen te leveren.

Op 16 maart 1944 stuurde de burgemeester van Kockengen een bedankbriefje aan het Departement van Sociale Zaken. Hij deelde tegelijkertijd mee dat de klompen gedistribueerd waren, maar dat niet alle schoolkinderen die klompen nodig hadden die ook hadden kunnen krijgen. "Veel klachten komen in van ouders dat hun kinderen vaak geruimen tijd met vochtige en natte voeten zitten, hetgeen natuurlijk hoogst schadelijk voor de gezondheid is. Beleefd verzoek ik U dan ook wel te willen bevorderen dat aan deze gemeente nog een 150 paar klompen voor schoolkinderen worden toegewezen."

Op 24 maart kondigde de burgemeester een verordening af op de levering van klompen door de kleinhandel in de Gemeente Kockengen (Afbeelding 1).

De waarnemend Secretaris-Generaal van het Departement van Sociale Zaken liet per brief van 1 mei 1944 weten dat Kockengen nog 50 paar kinderklompen zou krijgen. "Het mij toegewezen kwantum klompen, hetwelk uiteraard over vele gemeenten moet worden verdeeld, laat een hogere toewijzing niet toe. Ik maak U er voorts op attent, dat het waarschijnlijk nog wel eenigen tijd zal duren alvorens de klompen geleverd worden; hieromtrent kan ik U geen nadere mededeeling verschaffen."

Met deze brief eindigt het dossier over de klompenschaarste in Kockengen.

Kockengens voedselcomité

Er waren inmiddels veel ernstiger zorgen. In de loop van de winter 1944 - 1945 steeg in Kockengen de voedselnood zeer hoog. De Gemeente Kockengen werd tevoren vanuit de stad Utrecht bevoorrad met de door de distributie toegestane hoeveelheden aardappelen, groenten en dergelijke. Maar de stad kon in die wintermaanden niets meer missen, omdat daar de toestand nog nijpender was.

Daarop werd in Kockengen door enkele vooraanstaande burgers een comité opgericht om waar dat kon bij te dragen tot het lenigen van de ergste nood. Men vond een schipper bereid aardappelen te halen in Drente, mits hij voor zijn schip van het comité een garantie zou ontvangen voor het geval dat zijn schuit tot zinken zou worden geschoten. Uit vrije beweging werd uit de Kockengense bevolking een aanzienlijk bedrag bijeengebracht. De reislukte en de aardappelen werden ter plaatse in distributie gebracht.

Daarna werden met verschillende boeren contracten afgesloten inzake de verbouw van aardappelen, erwten, enz. Daarbij verplichtte de Gemeente zich

De Burgemeester der gemeente KOCKENGEN;
Gezien de circulaire van den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart van 7 Februari 1944 nr. 51238 afd. J.Z./N.G., betreffende de DISTRIBUTIE VAN KLOMPEN;

Overwegende dat het wenschelijk is over te gaan tot het invoeren van klompendifistributie;

Gelet op het tweede lid van artikel 15 der Distributiewet 1939;

b e s l u i t :

vast te stellen de navolgende verordening:
VERORDENING, REGELENDE DE AFLEVERING VAN KLOMPEN DOOR DEN KLEINHANDEL IN DE GEMEENTE K O C K E N G E N .

artikel 1.

Kleinhandelaren in klompen mogen deze slechts afleveren tegen inontvangstname van een bon, afgegeven door of vanwege den burgemeester van Kockengen waarop de naam van den afnemer is vermeld en nadat deze daarop voor ontvangst heeft geteekend.

artikel 2.

De kleinhandelaren zijn verplicht den afnemer, ook indien hij niet tot hun vaste klanten behoort, overeenkomstig het op den door hem aangeboden bon vermelde klompen af te leveren, voor zoover zij de verlangde soort en maat voorradig hebben.

artikel 3.

De kleinhandelaren zijn verplicht zich alszoodanig binnen drie dagen na het tijdstip van inwerkingtreding dezer verordening of, ingeval van vestiging in de gemeente na dat tijdstip, binnen drie dagen na het tijdstip dier vestiging schriftelijk aan te melden bij den burgemeester.

Bij aanmelding moeten zij een naar soort en maat gespecificeerde opgave voegen van de op eerstbedoeld tijdstip, dan wel, ingeval van vestiging na dat tijdstip, op het tijdstip dier vestiging, bij hen in voorraad zijnde paren klompen.

artikel 4.

De kleinhandelaren zijn verplicht terstond na ontvangst van een partij klompen aan den burgemeester opgave te doen van het ontvangen aantal paren, gespecificeerde naar soort en maat.

artikel 5.

De kleinhandelaren zijn verplicht controle door of vanwege den burgemeester op hun voorraad klompen te gedoogen en daarbij inzage der op hun handel in klompen betrekking hebbende boeken en bescheiden te verleen.

artikel 6.

De kleinhandelaren zijn verplicht wekelijks de bij hen in de voorafgaande week ingeleverde klompenbonnen tegen bewijs van ontvangst in te leveren ten gemeentehuize.

artikel 7.

Overtreding van de voorschriften dezer verordening is strafbaar ingevolge het bepaalde in het derde lid van artikel 1 van het Economisch Sanctiebesluit 1941.

artikel 8.

Deze verordening treedt in werking met ingang van den dag na dien harer afkondiging.

Afgekondigd 24 Maart 1944

Kockengen, 23 Maart 1944.

De Burgemeester voornoemd,

M. A. J. J. J. J. J.

Afb. 1. Kockengense verordening op de detailhandel in klompen van 24 maart 1944.

tot een prijsgarantie aan de boeren (f 13,- per 100 kilogram voor vroege aardappelen, f 10,- voor late aardappelen). Voordat de gecontracteerde oogsten werden binnengehaald, was de Tweede Wereldoorlog ten einde.

Bron

Archief van de voormalige Gemeente Kockengen, 1811 - 1988 (Gemeentehuis te Breukelen), inv. nr. 1115 (Klompendifistributie 1942 - 1944) en inv. nr. 1098 (Voedselcomité 1944 - 1946).